

Vlada se je gibanja tako ustrašila, da je znatno pomnožila stalno vojsko.

Ogerska. — Minister na cesarskem dvoru, baron Jozsika, je radi bolehnosti stopil v pokoj. Njegovo ministerstvo vodi začasno ministerski predsednik baron Banffy.

Francija. — Odkar je nehal boulangizem ni Francija čakala taci viharjev, kakor sedaj vsled afere Dreyfuss. Te dni se začne pred pariškimi porotniki senzacionalna pravda proti Emilu Z. li, katera zamore postati usodnega pomena. Čedalje pogostejše se čuje beseda: vojaška diktatura — in morda bo to res jedina rešitev te silne krize.

Kitaj. — Minoli teden je vse kazalo, da pride do vojne mej Rusijo in Angleško in to radi Kitaja. Angleška je Kitajski usilila znatno posojilo, da dobi na ta način neposreden upliv na vso kitajsko administracijo in s tem na vso kitajsko unanjo in trgovinsko politiko in zajedno zahtevala, naj se pristan Taljenvan proglasi za prosto luko. Ako bi se to zgodilo, izgubil bi od Rusije zasedeni pristan Port-Artur ves pomen. Radi tega se je Rusija, katero sta podpirala Francija in Nemčija, z vso silo uprla angleški zahtevi in da ni Angleška odnehala, bi bila najbrž nastala vojna.

Obrtnija.

Zadružništvo.

(Konec.)

Nič boljše ni z vinmo in drugimi pijačami. Kakor žgoča lava so preplula naše kleti slaba italijanska vina. v katerih dostikrat morda najdeš drugo vse, samo trsnega soka ne! Težko pridelani in večkrat pičli domači pridelek pa čaka zastoj na kupca, dokler se ga ne ne usmili — dostikrat zopet tujec, ki se potem ponaša po svetu z — našim blagom! Prav tako je z moštom, živino, skorjami in drugimi pridelki. Doma med seboj si Slovenci žalibog ne upamo trgovati, temveč le s prav oddaljenim tujcem delamo zveze. Ali se je potem čuditi da gre denar iz dežele? Ali ni žalostno za nas, da nam narekuje ošabni tujec cene za naše blago, katero bi večkrat lahko mi doma prodajali? Ali je treba nam biti tako odvisnim od tujcev? Ali temu ni pomagati?

Na vsa ta vprašanja odgovorim na kratko. Lahko bi se zacelila ta žgeča rana našega gospodarskega življenja, samo nekaj nam je neizogibno potrebno zraven, namreč dobre podjetne volje, skrbi in — vsaj za časa — požrtvovalnosti! Osnovala naj bi se kje v priložnem kraju med nami domača trgovinska zadruga! Ta naj bi postala med nami 1. posredovalka v trgovini in 2. si bi polagoma nabrala zalogo, da bi bila središče naše kupčije. Seveda bi kot taka morala imeti na razpolago časniki, da se v njem lahko pozvedelo, posredovalo in se cene raznemu blagu naznanjale.

K takšni zadrugi želel bi povabiti vse Slovence. Vsak bi se naj zavezal, da ne kupi potrebnega blaga drugje, nego pri zadrugi, ali od njenih članov! Ona bi nam bila potem tako rekoč živi sejem, kjer se bi za naše potrebe vse našlo, pa tudi lahko ponujalo. Kmetje v dolinah naročali in pozvedovali bi potrebno lesno blago. ob

enem pa ponujali mesto denarja žitne pridelke Hribovski kmetje pa bi vračali z lesnimi pridelki potrebno zrnje, vino itd. Skratka, bila bi prava menjava, ki bi se vršila brez tretjega trgovca, kateri sedaj brez truda to delo vrši in se od slovenskih žuljev bogati. —

Da ta misel ni nova, pričajo mnoge zadruge po svetu, katerih namen ni družega, nego zblížati in seznaniti ljudi. Seveda morajo te v prvi vrsti poskrbeti, da jamčijo one za pristnost in vrednost blaga, v drugej pa za poštenost in zmožnost dostikrat neznanega sotrgovca ali kupovalca. To zblížanje in spoznanje samo nam bo prineslo veliko odjemalcev naših pridelkov, koliko pa se nam bo še zboljšalo stanje vsled menjalne kupčije? Ako se to uresniči, imamo upanje, da smo ušli iz krempļjev ogerskih in italijanskih trgovcev, kateri žalibog sedaj molzejo naše kraje, da je žalostno.

Seveda bi takšno podjetje vsaj v začetku potrebovalo precej glavnice, ali tega morda tudi ne zahteva marsiktera stavba, ki jo vršijo naši denarni zavodi? Računimo, da je ta v čast narodu in korist domovini, ali primerjajmo k naši zadrugi: Najlepša čast za naše ljudstvo bode, ako se ono strese tujega kapitala in svobodno živi na krasnih tleh, kamor je je ljubi Bog postavil!

Kmetijstvo.

Vinogradarstvo na Kranjskem.

O pospeševanju vinogradarstva na Kranjskem je dež. odbor predložil dež. zboru naslednje poročilo:

Vpoštevaje veliko gospodarsko važnost vinogradarstva za našo deželo, podaje deželni odbor tudi letos visokemu deželnemu zboru posebno poročilo o delovanju za zboljšanje vinogradarstva in kako je izvrševal dotične sklepe visokega deželnega zbora sprejete v XI. seji dne 25. svečana 1897.

I. Razširjenje trtne uši po Kranjskem.

Trtna uš razširila se je tudi v minolem letu po nekaterih krajih. Na novo se je konstatirala v občinah Št. Rupert in Radeče (Krško okrajno glavarstvo), dalje v občini Smuka (Novomeško okrajno glavarstvo) in v občini Oberh pri Dragatušu (Črnomeljsko okrajno glavarstvo). Po tem takem je sedaj okuženih na celem Kranjskem 58 občin. Po obsegu je okuženih ali sumljivih 8374.92 ha; ker je na Kranjskem vsih vinogradov 10.836 ha, je torej okuženih 77.2%. Od teh je 3000 ha popolnoma uničenih. Najbolj je prizadet Črnomaljski okraj. kajti od 2189 ha je okuženih in večinoma nerodovitnih 2159 ha.

Odkar so pričele na ameriško trto cepljene naše domače trte roditi, poprijelo se je tudi manj zavedno ljudstvo z veliko vnemo saditve takih trt in ker jim gresta v tem dežela in vlada z veliko požrtvovalnostjo na roke, upati je, da bo tudi kranjski vinogradar kmalu rešen te kalamitete.

Kakor sedaj razmere stoje, se je v zadnjih letih na Kranjskem ravno glede vinarstva mnogo storilo, tako da more kranjska dežela v tem oziru kmalu konkurirati z drugimi, v boljših gmotnih razmerah se nahajajočimi deželami. Ta uspeh se je dosegel s podelitvijo brezobrestnih posojil, denarnih podpor, brezplačno podelitvijo ameriških podlag in cepljenk in s teoretičnim ter praktičnim podukom. Tudi kmetijske podružnice nočejo zaostati ena za drugo in zato skrbe, da si vsaka nekaj napravi, s čemur hoče drugo nadkriliti; ta konkurenca pa pride vinogradnikom dotične občine v velik prid.

Kaj in koliko so si napravile posamezne podružnice v zadnjih 4 letih, kažejo jasno sledeče številke. Ti nasadi merijo 181.638 štirjaških metrov in trtnice 26.963 štirjaških metrov površine.

II. Deželni nasadi v Ljubljani.

Tudi v tem letu so se uporabili za vlaganje cepljenik in podlag isti prostori, kot pretečeno leto. V ta namen služijo 3 parcele in sicer dve blizu prisilne delalnice, ena pa na Codellijevem. S cepljenjem se je pričelo v drugi polovici marcija, ter nadaljevalo do konci aprila. Popolnoma zgotovljene cepljenke se letos ni vlagalo naravnost v zemljo, ker je bilo premalo časa, pa tudi ker je bilo kljubu lepemu vremenu, vendar za vlaganje še premrzlo, marveč se jih je postavilo v zaboje ter ovilo z mahom in preneslo v klet, kjer se je kurilo, da je bila vedno enaka temperatura. Ko so pričeli cepiči lepo odganjati, vložilo se jih je v trtnico. Vspeh žal ni bil radi vremenskih razmer in zaradi slabo dozorelega lesa dovoljen.

Po letu so cepljenke lepo rastle in se tudi dobro držale, a jeseni se jih je moralo pri izbiratvi prav veliko zavreči, ker niso bile popolnoma zarašene. Pri taki pazljivosti, kakor se tu vrši skozi celo leto, doseči bi se morali drugačni odstotki uspešne rasti.

Nacepilo se je 80.150 komadov, v trtnico se je pa vložilo maja meseca 73.500, drugo je odpadlo. Cepili so korigendi in učenci Sotlar, Rajtner, Videnič, vlagali so pa odrastli prisiljenci, katerih je bilo vedno 8 do 12. Na dan se je požlahtnilo 2500 do 3500.

Po letu so se cepljenke dvakrat obrezale in sicer prvič konci junija in v prvi polovici septembra, avgusta mesece se je skrajševalo tudi podlage v trtnici, da je les bolje dozorel, ker so se vse močno razrastle.

Z modro galico so bile cepljenke 10krat in podlage 3krat škropljene; cepljenke in podlage se je pa 3krat oplelo.

Meseca novembra se je pričelo cepljenke in podlage izkopovati in sortirati. Prav dobrih za oddajo sposobnih cepljenk je 10.169 slabših t. j. takih ki niso popolnoma zarašene in se jih mora še eno leto zašolati je 4194; z ostalimi ni bilo vredno se mučiti, zato se jih je zavrglo, njihove še zdrave podlage se bo pa prihodnje leto spet zašolalo, močnejše pa še enkrat požlahtnilo.

Oskrbnik trtnine je mnenja, kakor že 3 leto opazuje, da ni tu posebno ugodno podnebje za izgojevanje cepljenk, in tudi na podlagi, kajti po leti stoji megla do 9. ali 10. ure, zgodaj jeseni pa začne deževati in se solnce prikaže le redkokedaj. — Če se tudi prihodnje leto ne doseže čez 30%, potem bo treba trtnico kam drugam preložiti, mogoče v okolico pri Krškem, kjer je za to boljša prst in ugodnejše podnebje in kar je še najbolj važno, v vinorednom kraju. Do sedaj se ni tu doseglo več kot 28% in to le 1896. l.

Razdelitev je bila težavna, kajti prosilcev je 623, ki prosijo skupaj 212.165 cepljenk in sicer 29.320 proti plačilu po 8 gld. 100 komadov, 165.950 proti plačilu po 4 gld. in 16.895 zastonj. Dovolilo se je 3250 komadov proti plačilu á 8 gld., 6150 komadov proti plačilu po 4 gld. in 769 zastonj. Lanjsko leto je bilo oddanih 36.028 cepljenk.

Da ne bode ostale prihodnje leto že prekopane (rigolane) parcele nezasajene, dovolilo se je še posebej 75.000 korenjakov brezplačno, tako da dobi vsak prošnjik še 100 do 300 korenjakov, ker imamo takih letos dovolj na razpolago. Dovoljene cepljenke in podlage se bodo razposlale šele spomladi prihodnjega leta.

Več kot 80.150 ni bilo mogoče nacepiti, ker so jele podlage in cepiči močno odganjati in naposled ni bilo dobiti dovolj debelih podlag; v prihodnjem letu pa bo do 150.000 za cepljenje sposobnih podlag, koje so se izgojile v tukajšnji trtnici.

Ameriške podlage. Poleg 73.500 cepljenk se je vložilo spomladi v trtnico 15.000 potaknencev in 210.000 ključev in šibkih korenjakov. Od teh je bilo: a) ključev od solonis 85.000, b) od rupestris monticola 20.000, c) od riparia portalis 20.000, d) korenjakov od riparia portalis 20.000, e) korenjakov od riparia selectione, gr. glabre in navadne 65 000. Vsih cepljenk in podlag skupaj se je torej vložilo 298.500 komadov. Visoko ministerstvo nam je poslalo 240.000 ključev in korenjakov brezplačno.

Koliko tisoč je dobrih podlag, tega se sedaj ne more navesti, ker niso še vse prečiščene in preštete, sodi pa se, da jih bo 170.000 do 180.000.

Pri vlaganju podlag se je gnojilo na treh tablah s Tomasovo žlindro in kajnitom; to gnojenje je provzročilo bujnejšo rast.

Ker je jel vrsto solonis močno napadati črni palež, škropilo se je parkrat s 3% modro galico, in listi ostali so popolnoma zdravi.

Spomladi se je razposlalo vse cepljenke, katerih je bilo 59 zabojev in 28 zavojev; za trtnico je pa prišlo 49 zabojev, v katerih je bilo 240.000 ključev in korenjakov, dalje 3 zavoji iz Vipave s 16.000 ključi — sepiči in 3 zavoji s 4000 ključi — cepiči iz Bizelja.

(Dalje sledi.)

Kmetijstvo.

Vinogradarstvo na Kranjskem.

Deželni matičnjak v Ljubljani.

Matičnjak leži na Codellijevem in je bil zasajen, kakor že omenjeno, 1896. l. Letos se ga ni nič razširilo, temuč le podsadilo nekaj izostalih trt, ter vsega nakolilo. Kole je dobil deželni odbor ponudbenim potom in sicer: 5218 od Ant. Šemrov iz Medvedjega brda pri Logatcu za 417 gld. 44 kr. ali po 80 gld. 1000, postavljeni na kolodvor v Ljubljani, in 3830 od grajščine baronice Codelli v Višnjigori za 286 gld. 99 kr. ali po 75 gld. 1000, postavljeni na kolodvor v Višnjigori. Koli so od 3 do 6 m visoki in so stali vsi skupaj z vožnjo vred do Ljubljane 719 gld. 43 kr.

Vsaka trta v matičnjaku je dobila po en kol, h kateremu se je potem privezala; po zgotovljeni nakolitvi je bil ves matičnjak 20 do 25 cm. globoko prekopan in sproti z mešanico Tomasove žlindre in kajnita ter s čilskim solitrom pognojen. Tomasovo žlindro in kajnit se je potrosilo pred kopanjem, da sta prišla globočje, čilski solitar pa, ki se hitro raztopi, po kopanju blizu trte, ter se ga je malo zasulo. Na vsako trso prišlo do 80 gr. Tomasove žlindre in kajnita in 15 gr. solitra. Nekaj vrst se je pognojilo samo s Tomasovo žlindro; te trte so ostale šibkeje.

Matičnjak se bo razširil prihodnje leto za 100 m², v ta namen dovolilo je visoko c. kr. kmetijsko ministerstvo 150 gld. Nasadila se bo trta solonis.

Kar je prave portalis, je zrastle jako velika; vsak trs ima 2 do 4 poganjke in vsi so 4 do 6 m. visoki. Tudi rupestris montikola je lepo zrastle in košata postala, a ni prav dozorela; jesenska megla in dolgotrajajoči dež sta jo v tem ovirala.

Vstreza je naročilu visokega deželnega zbora, podaja se podrobni račun o izdatkih za trtnico in matičnjak za dobo od 1. januarja do 30. novembra 1897. l., kakor tudi proračun za l. 1898.

Troški za matičnjak in trtnico za 11 mesecev t. j. od 1. januarja do 30. novembra t. l. znašajo skupaj 3177 gld. 77 kr., v tem pa je zapopadenih tudi onih 306 gld. 69 kr., ktere se je izplačale J. Malusu z Bizeljskega za že lanske leto poslano korenjake čiste riparije portalis. Te postavke se ni poravnalo pretečeno leto, ker je bil premajhen kredit. Od letošnjega kredita bo pa kljubu temu kakih 500 gld. preostanka.

Na podlagi od vodstva prisilne delalnice predloženih in od voditelja pepinjere kontroliranih računov se je izdalo:

a) za najemščine	436 gld. — kr.
b) „ priseljence	388 „ 40 „
c) „ korigende	311 „ 90 „

Odnos 1136 gld. 20 kr.

Prenos 1136 gld. 30 kr.

d) „ učence	337 „ 50 „
e) „ pratežnino železnici od ministerstva, iz Obersiebenbrunn in Trsta, dalje od grofa Lanthierija iz Vipave in Malusa iz Bizelja poslanih podlag in cepičev, kojih je bilo 51 zabojev in 3 zavoji . .	243 „ 40 „
f) za smrekove kole 9048 komadov	704 „ 43 „
g) „ umetna gnojila	50 „ — „
h) „ olje, špirit in vosek . . .	15 „ 31 „
i) „ premog in slamo	12 „ 87 „
k) „ cepiče Lanthieriju in Malusu	99 „ — „
l) „ za dovažanje smeti in čresla ter prevažanje kolov iz kolodvora	89 „ 90 „
m) za obelenje kolov	44 „ 72 „
n) „ oranje v matičnjaku . . .	18 „ — „
o) „ orodje	22 „ 01 „
p) „ tiskovine in papir	6 „ 48 „
r) „ nagrade paznikom	40 „ — „
s) „ vinogradski plug	31 „ — „
t) „ škafe in vrtnarske polivalnike	6 „ 02 „
u) „ beke	1 „ 50 „
v) „ poštnino	1 „ 02 „
z) „ druge potrebščine	10 „ 62 „
ž) „ korenjake Iv. Malusu	306 „ 69 „
a) „ inserate	3 „ — „

Skupaj . 3179 gld. 77 kr.

Potrebščina oziroma proračun za prihodnje leto pa iznaša:

1) Najemščina za vrt prisilni delalnici	120 gld. — kr.
2) Najemščina za vrt na Codellijevem	150 „ — „
3) Cepiči, 50.000 po 50 cm. dolgi po 4 gld. 1000 komadov	200 „ — „
4) Embalaža za te cepiče	20 „ — „
5.) Cepljenje	250 „ — „
6.) Rafija za vezanje	35 „ — „
7.) Cepilna smola	15 „ — „
8.) Vlaganje cepljenk (10 delavcev 16 dni po 40 kr.)	64 „ — „
9.) Vlaganje ključev (10 delavcev 12 dni po 40 kr.)	48 „ — „
10.) Prvo obrezovanje cepičev koreninic (15 delavcev 18 dni po 20 kr.)	54 „ — „
11.) Drugo obrezovanje koreninic (15 delavcev 18 dni po 20 kr.) . .	54 „ — „
12.) Pletev v trtnici 5krat (15 delavcev 12 dni po 20 kr.)	180 „ — „
13.) Galica 100 kg.	25 „ — „
14.) Gašeno apno	10 „ — „
15.) Sladkor za primešanje galici 30 kg. po 36 kr.	10 „ 80 „

Odnos 1235 gld. 80 kr.

	Prenos 1235 gld. 80 kr.		
16.) Prevažanje komposta 100 voz po 25 kr.	25	"	—
17.) Izkopovanje cepljenk (12 delavcev 12 dni po 50 kr.)	57	"	60
18.) Izkopovanje podlag (12 delavcev 12 dni po 40 kr.)	57	"	60
19.) Sortiranje in vlaganje cepljenk v klet	54	"	—
20.) Beke za povezovanje v butare	25	"	—
21.) Vožarina na kolodvor in po železnici	120	"	—
22.) Voznikom za dopeljavo komposta	24	"	—
23. Nagrade praznikom	50	"	—
24.) Prvemu delavcu v trtnici .	324	"	—
25.) Drugi stroški	27	"	—
Skupaj .	2000 gld.	—	kr.

Pokritje:

1.) 12 000 cepljenk à 8 gld. . . .	960 gld.
2.) 26.000 " " 4 "	1040 "
3.) 12.000 " brezplačno	
Skupaj .	2000 gld.

Proračun troškov za trtni matičnjak za l. 1898.

1. Najemnina na CodeNijevem .	100 gld.	—	kr.
2.) Nakoljatev	28	"	80
3.) Podsajenje izostalih trt . .	4	"	—
4.) Privezovanje starih trt h kolom	9	"	60
5.) Prvo globoko okopovanje (12 delavcev 12 dni po 40 kr)	57	"	60
6.) Prvo privezovanje poletnih poganjkov (15 delavcev 4 dni po 20 kr.)	12	"	—
7.) Drugo privezovanje poletnih poganjkov (15 delavcev 6 dni po 20 kr)	18	"	—
8. Tretje privezovanje poletnih poganjkov (15 delavcev 8 dni po 20 kr)	24	"	—
9. Četrto privezovanje po letnih poganjkov (15 delavcev 10 dni po 20 kr.	30	"	—
10.) Tri pletve	115	"	20
11.) Obrezovanje trt, napravljenje ključev	60	"	—
12.) Umetna gnojila	60	"	—
13.) Razni troški.	30	"	—
Skupaj .	549 gld.	20	kr.

Pokritje:

1.) 50.000 ključev riparija portalis à 5 gld. 1000 komadov	250 gld.	—	kr.
2.) 40.000 ključev à 3 gld. 1000	129	"	—
3.) 15.000 ključev rupestris monticola à 7 gld. 1000 komadov	105	"	—
4.) 10.000 ključev à 5 gld. 1000 komadov	50	"	—
Skupaj .	525 gld.	—	kr.

torej primanjkljaj . . . . . 24 " 20 " ki je pokriti iz deželnega zaklada.

(Dalje sledi.)

Poučni in zabavni del.

O narodnem gibanju Judov.

Judom samim na korist je, ako se natanko ve število judovskih možkih in ženskih, oženjenih in neoženjenih. porojenih in pomrlih, njih ukupno število, njih prebivališče; posebej je to želeli z znanstvenega in narodno-gospodarstvenega stališča. Judje tega nečejo, boječi se, da bi jih drugi narodi smatrali za narodnost, namestu — kakor sami hočejo — za versko stranko. To ne stoji. Oni niso le judje, to je, ljudje judovske vere, ampak so tudi Judje, to je, ljudje judovske narodnosti: imajo svojo vero, imajo tudi svojo narodnost. (Poljski Jud, nemški Jud, francoski Jud, portugalski Jud, španski, angleški, afriški Jud, in ne judovski Poljak, judovski Francoz, itd. Narodni govor pravi, da so jih imeli že nekdanj za narodnost.) To dokazuje samokrvnost njih r. du, njih narodne posebnosti, navade in šege, vero ohranjene po njih pradedih, njih telesni ustroj, njih izunanja postava, vse to jih razločuje od drugih indoevropskih narodov. Zanimljivi statistični podatki o številu in selišču Judov očitajo, da judovski narod — potuje. Žali, da ti podatki niso vselej dovolj točni in zanesljivi, česar so vlade največ same krive, a sebi na škodo. Noben narod na vesoljnem s. etu ni toliko potoval. Vemo o narodovskem selenju, v katerem so se razni narodovi mešali, podzgubljali, prelivali se v druge narode, postojale narodne zmesi in drugačne državne tvorine, toda judovsko ljudstvo je ostalo, kar je bilo, judovsko, ker je ohranilo svoj čisti rod, svojo narodnost. Politične okoliščine, narodna pristvarjenost, prirojeni nagon, usode so Jude spravljale na potovanja. Ni li že Abraham potoval? itd. Pod vladno Ptolomejev, 300 let po Kristu, so dobili selišča v egiptovski Aleksandriji 66 let po Kristu jih požene po svetu, porušivši jim tempel, narodno svetišče, središče njih narodnega gibanja. A po Egiptu niso bili tujci, tudi po drugem svetu ne, ker so našli svojih rojakov. Še preden jim je bil razdejan hram božji in njih država uničena so se mnogoštevnimi deli judovski prostovoljno trgali od celote, naseljujoči se po vseh delih sveta. Rimski pisatelji nam pripovedujejo, da jih je bilo najti po vseh rimskih pokrajinah. Bilo jih je na uzvodu do reke Gange, (Judovci sami pravijo reki Ganga, se Gang ali Ganges. Dandanes je Beni-Izraela po Judovskem 15.000, črnih Judov (v Kočinu 760 in okolici 1600) 2350; belih Judov, (Kalkuta 1100, Bombaj 250, Kočin 250, Siughapur 100 1600, skupaj 18 950,) kjer so se ostanki babilonske sožnosti silno pomnožili. V Egiptu in po vseh severnih obalah afriških je mrgolelo judovskih naselbin, (Candares ima vsa Afrika 415.000 Judov po najnovejših podatkih, in to Kopska zemlja 1500, Jaloša v Habesiniji

burga itd. Slovenski Štajerci imajo prav lepo in okusno sadje. Prodajajo ga na Nemško. Veliko tega sadja pride po kupcih v Hamburg in od tod po nemških parobrodih v Egipt. Odisejeva pot! — Zadruga za razprodajo sadja bi se osnovala slično kot zadruga za les (morda se dasti sadna in lesna zadruga istih krajev zjediniti). Našo trgovino s sadjem tlači cela vrsta kupcev, prekupcev in spekulativ. Kmet malo dobi, — skoro jedna in ista stvar kot pri lesu. Na vsak način bi se dala samostojna zadruga za razprodajo sadja s prav malim kapitalom osnovati (1000—2000 gld.) in kmet bi po največkrat za svoje sadje še enkrat toliko dobil, kot zdaj, celo pri najhujši konkurenci vsekakor več kot zdaj dobi. Pripomniti moram vendar, da cene sadju niso tako stalno kot pri lesu. Dostikrat pride po več parobrodov, ki imajo le sadje naloženo; cene seveda padejo, vendar le toliko, da bi zadruga še vedno velik dobiček odnesla. Če naše sadje pretrpi po pet kupcev, ki vsak svoj dobiček v žep vtakne, če pretrpi dolgo pot v Nemčijo (s carinaro vred) in od tod iz Hamburga v Egipt, če redi tukaj veletrgovca in malega prodajalca, bi bil direktni izvoz naših zadrug vsekakor lučravitel za naše sadjerejce.

Posebno gredo tu:

jabolka, / (osobito plemenite vrste).
hruške, /
orehi,
lešniki,
črešnje;

slive in vse druge vrste, posebno tako zvanega južnega sadja raste v veliki obilici v deželi.

Črešnje. Posebno priljubljene so tu zgodnje črešnje, ki prihajajo jedino iz Trsta. Cena jim je gorostasno visoka. Če pride avstrijski parobrod v nedeljo v Egipt, so do ponedeljka navadno že vse razprodane, vse se piplje po njih. Druge dneve v tednu jih po navadi tudi za zlato ni dobiti. Parobrod prepluje iz Trsta v 3½ dnevih, črešnje je tedaj prav lahko spraviti sveže v Egipt. Zadruga za razprodajo črešenj, ki bi eo ipso le 1—2 meseca delovala, bi se vsekakor dobro obnesla. Pozne črešnje najdejo konkurenco.

5. Grozdje, vino. Vinska trta raste v deželi. Grozdje zori od junija do avgusta. Ni dobro. Pozno grozdje pride z Grškega in Male Azije, dobro in ceno. Izvoz slovenskega grozdja v Egipt bi se ne izplačal.

Vino se tu ne stiska. Dobra severna vina se dobro plačujejo, posebna ona v steklenicah, ki bi mogla iti pod firmo „Bordeaux“, „Tokay“ itd. Trgovina z vinom ima vedno dva obraza. Vino na pr., ki se prodaja jako drago za tokajec, ni nikdar Ogerskega videlo, pride s Francoskega. Trgovina z vinom je tu toli zamotana, da bi se ne upal svetovati našim vinorejcem, naj izvažajo. Nevarnost, da ne najdejo dobička vsekakor ni majhna.

6. Živina. Pride iz Sirije in Male Azije v Egipt. Tudi Mezopotanija nam ga uvaža. Živina je tu dosti ce-

nejša nego pri nas, — in sicer toliko, da je lahko moč, da se bo enkrat celó v Evropo izvaževala.

7. Razno. Jako dobro se prodajajo tu sledeči izdelki: vrvi, konopci, izdelana obleka in obuvala itd., ki prihajajo jedino iz Evrope. Razni drugi izdelki evropske obrtnosti nimajo za nas zemljedelce nikakega pomena.

Vinogradarstvo na Kranjskem.

III. Podružnični nasadi.

a) V Krškem okrajnem glavarstvu je takih 6 in sicer v Krškem, Boštanju, Radečah, Mokronogu, Škocjanu in Šentjerneju. Vse te trtnice se nahajajo v lepem redu. Vsako leto si nabavijo več tisoč ameriških podlag, cepljenk in cepičev žlahtnih trt, koje potem razdelijo med svoje člane. V nekterih teh trtnicah se je napravilo poskuse z gnojenjem z umetnimi gnojili, to gnojneje se je povsod dobro obneslo. Kakor dopuščajo gmotne razmere ene podružnice, tako si razširjajo vsako leto svoje nasade.

V Kostanjevici je še posebej 273 ha. obsegajoč nasad, ki je pa izključna last države, onega v Drčah pa samo podpira država. Država podpira tudi podružnične nasade v Krškem, Škocjanu, Mokronogu in Šentjerneju.

b) V okrajnem glavarstvu Novomesto so 3, in sicer v Žužemperku, na Čatežu in v Toplicah. Ker se je te nasado napravilo šele 1896. l., se ni dobilo iz njih še toliko materijala, da bi se moglo razdeliti med podružnične člane.

Spomladi 1896. leta je napravila država državni nasad blizu Novegamesta, ki meri 1¼ ha.

c) V okrajnem glavarstvu Črnomelj so 4 podružnični nasadi in sicer v Suhorju, Metliki, Črnomlju in na Vinici. Razun podružničnih sta še dva velika državna nasada v Draščah in Črnomlju. Prvi meri 129 ha. in drugi 138 ha. Vsak teh dveh nasadov da na leto 80.000 do 120.000 podlag.

d) V Postojnskem okrajnem glavarstvu je 6 podružničnih nasadov, eden vinarske zadruga v Št. Vidu in eden državni na Slapu. Podružnični nasadi so v Vipavi, Erzelju, Košani, Nadjemselu, Premu in v Gorenjem Jezeru pri Ložu. Nasadi v Erzelju, Nadjemselu in v Gorenjem Jezeru so bili napravljeni spomladi t. l.

IV. Državni matičnjak na Slapu.

Državni matičnjak na Slapu, ki je bil zasajen že 1890. l. in meri 2¼ ha, da na leto čez 140.000 podlag. Za druge nasade v tem okraju ni dovolila vlada še nikake denarne podpore, pač pa vinarski zadrugi v Št. Vidu več tisoč podlag brezplačno.

V. Množina iz državnih nasadov dobljenih podlag v 1896. letu.

Vsi državni nasadi na Kranjskem obsegajo 869 ha.

Leta 1896. se je dobilo iz teh skupaj 516.341 ključev

in 162.606 korenjakov (bilf). Ta množina pa ni zado-
stovala, da bi se bilo vstreglo vsem zahtevam vinograd-
nikov, vsled česar je poslalo vis. c. kr. ministerstvo še
424.200 ključev in 359.955 korenjakov, skupaj 940.541
ključev in 522.561 korenjakov, vsih podlag skupaj torej
1.463.102.

Te podlage je oddala država deloma brezplačno,
deloma proti znižani ceni 3 do 6 gld. za 1000 ključev
in 10 gld. za 1000 korenjakov. Cepljenke po 5 kr. komad.
Brezplačno je bilo oddanih 617.800 podlag, proti plačilu
po 310.300, preostalih 535.000 se je porabilo v državnih
nasadih in sicer za šolanje 487.640 za matičnjake in
vzorne vinograde 11.190 korenjakov, 16.200 korenjakov
se je pocepilo in potem vložilo v trtnice in 19.970 se
je kot neporabne zavrglo; med te spadajo razun pokvar-
jenih podlag tudi direktno rodeče trte. S vsemi temi tr-
tami je bilo zasajenih 85 ha.; če se vzame v poštrev še
one podlage, ktere so pridelali posamezni posestniki in
posamezne podružnice, dalje cepljenke, koje so si ali sami
izgojili ali pa nakupili, se sme reči, da se je zasadilo
1896. l. 1 do 200 ha. novih vinogradov.

VI. Dobava ameriških podlag in novoza- sajene po trtni uši uničenih vinogradov.

Okrajno glavarstvo Krško.

Do sedaj se je največ obnovilo v Krškem okraju.
Zasajenih je že 760 ha. Veliko teh vinogradov že rodi,
in ko bi ne bil ta okraj tako prizadet po ujmah, bi se
bilo pridelalo 1896. l. čez 2000 hl. iz samo novih vino-
gradov.

Kakor po vsem Dolenjskem, se tudi v tem okraju
največ požlahtnuje na zeleno in sedaj večinoma nizko pri-
tlih in to radi tega, ker se lahko bolj zgodaj vrši, ter
se potem prihrani zamudno in drago grobanje. V tekočem
letu se je porabilo samo v Krškem okraju do 350 kg.
gumijevih trakov; ker gre teh 3700 na kilogram, poce-
pilo se je torej 1.295.000 trt. S tem številom cepljenk
se zasadi, sajene po 1:30:1 m. = 168 ha. Na Raki
imajo nekteri posestniki (V. Pfeifer, pl. Lenkh, župnik
Dolinar) po več oralov obnovljenih vinogradov. V tem
okraju si prideluje večina vinogradnikov potrebno množino
podlag doma.

Veliko so napravili tudi v občinah sv. Križ (Gre-
gorič 5 oralov), v Kostanjevici in v Št. Jerneju (J.
Wutscher 7 oralov.)

Na Studencu je edino en posestnik (Hočevvar), ki je
obnovil čez 4 orale, dočim so se drugi šele letos začeli
gibati. Značilno je od Hočevvarja, da svoje vinograde
jako pravilno zasaja in obdelava. Trte stoje narazen
po 1:40:1:20 m, dočim se druge komaj prepriča, da jih
sade po 1:20:1 m.

V Boštanju imajo že več let stare s cepljenkami
zasajene vinograde. V podružničnem vzornem vinogradu je
26 različnih cepljenih žlahtnih trt.

V drugih občinah proti Radečam in Mokronogu so
šele pričeli. Tod zginevajo vinogradi večinoma radi sta-
rosti in slabega obdelovanja, manj vsled trtne uši.

Kot podlaga služijo povsod riparija portalis, rupestris
monticola in solonis. Vse so dobre podlage.

Okrajno glavarstvo Novomesto.

Od trtne uši so tu najbolj prizadete občine Brus-
nice, Belacerkev, Tolsti vrh in Št. Peter in tu imajo
tudi največ novih vinogradov. Ker je zemlja jako apnena,
so prvi vinogradi, ki so bili zasejani z riparijo, mnogo
slabši od onih, koder se je vzelo za podlago rupestris
monticolo.

Tudi v drugih, če tudi še ne prizadetih občinah, so
pričeli vinogradarji prve posnemati, in povsod kažejo v
tem oziru veliko zanimanje.

Okrajno glavarstvo Črnomelj.

Ta okraj je ves okužen in tudi skoro ves uničen,
le Semiška gora, ki se razteza do Kota in Doblič, ima še
dosti zdravih vinogradov.

V zadnjih 3 letih se je pa v tem okraju prav ve-
liko storilo. Ako se pomisli, kakšna revščina vlada po
vsej Belokrajini, se mora z zadoščenjem pritrditi, da je
ljudstvo jako marljivo in vneto za nove nasade. Takih je
sedaj največ v občinah Drašiči, Vivodina in Radovica.
Tod so skoro vse ride že zasajene; najbolj se odlikuje
Repica v občini Drašiči. Pa tudi v drugih občinah,
Suhor, Maverle, Dobliče, Semič, Kot, Petrovavas, Tan-
čagora i dr. je prav veliko parcel na novo prerigolanih
in s cepljenkami zasajenih, ki povsod v veliko veselje
obupajočih vinogradnikov dobro vspevajo. Minolo leto
poprijeli so so tega važnega dela tudi posestniki na
periferiji.

Okrajno glavarstvo Postojna.

V Vipavski dolini je mnogo novih nasadov na Slapu,
Gočah, v Podragi, Ložah, Št. Vidu, Lozicali in tudi v
Vrhopolju, manje v drugih občinah, koder še stara trta
dobro rodi. Kot podlaga služijo riparija portalis, rupestris
monticola in solonis. Ker je zemlja v Vipavski dolini
bolj lapornata, se zadnji dve vrsti bolje sponašate od
prve. Požlahtnuje se največ na zeleno in sicer nizko pri-
tlih. S suhim cepljenjem je v tem kraju težavno, ker ni
zemlja za to sposobna in burja močno nagaja. Trtna uš
se vedno bolj širi proti periferiji.

V Ilirsko-Bistriškem okraju imajo še stare vino-
grade, ki jim prilično dovolj rodijo ter dajejo vina do-
lenjskega značaja, zato se za obnovenje starih vinogradov
niso še tako ogreli, pa vendar so nekteri več parcel
z ameriški trtami zasadili. Trtne uši se v tem okraju
še ni konstatiralo.

Okrajno glavarstvo Litija.

V občini Šmartno pri Litiji je le nekaj vinogradov,
ki so pa tudi v slabem stanu. Leta 1896. je zasadil dekan
Lavrenčič dve parceli z ameriški trtami in s cepljen-
kami: te dobro vspevajo

V občini Sv. Križ pri Litiji si je napravila ondotna
podružnica matičnjak in uzoren vinograd. Stari vinogradi
se še dobro drže, pa vendar so posestniki začeli saditi

ameriške trte in cepljenke. Ker se jim to delo dobro sponaša, se bodo gotovo tudi tam z večjo vnemo tega dela poprijeli. (Konec sledi.)

Poučni in zabavni del.

O narodnem gibanju Judov.

(Dalje.)

Da so res iz Poljske, dokazuje njih jezik, ki ga med seboj govore — nemški; govore tudi deželne jezike, toda le z Nejudi, da si bolje pomagajo. Nemški govore Judje celo v Palestini in Sibiriji, (Ruska Azija 47.000) (Kavkaz 28.522, Terek 7498, Bakus 6046, Tiflis 4665, Kutajis 3723, Daghestan 3215, Kuhan 1853, Jelisavetpol 1760, Stavropol 308, Erivan 54); Sibirija 16.000, zahodni Turkestan 3000, Turkestan-Afganska 14.000, Buhara 9000, Hiva 2000). Karajitjani (v erop. R.) 3147. Opaziti je, da Ruska sama ne pozna te razdelitve v evropsko in azijsko), kamor so se tudi razširili. Judje so po vsem svetu (Po „Rundschau f. G. u. St.“ jih je po vsi zemlji: Evropa 5.403.290, Afrika 415.000, Azija 300.000, Amerika 300.000. Oceanija 12.000 = 6.457.290) imajo le dva materinska jezika: Judje na pirenejskem skorotoku govorijo portugalski (Portugalsko jih šteje samih 200. Reči moremo, da nemških Judov bo po vsem svetu okoli 7 milijonov, in sicer zato, ker o mnogih deželah ni mogoče imeti natankih podatkov, druge (balkanske) dežele pa se evropski izobrazbi šele odpirajo), nemški Judje nemški (aškerazim); ta nemščina je švabščina, premešana s hebraizmom. To potovanje in selenje se je godilo polagoma, a združeno in natihoma, in pristavimo še za — v krogotoku. Judovsko prebivalstvo se je pred pol tisočletmi gibalo od zapada na uzhod, in zdaj, od pol tisočletja sem, kreta zopet nazaj, od uzhoda na zapad. Duh naše dobe je tak, da vsi potovni življi teže, kakor nekdanj, od uzhoda na zapad. (Statistica dell. emigr. it. obsega zanimive podatke o izseljevanju desetih držav za dobo 1870—1883. Presečno je bilo prekmorskih selivcev vsako leto največ iz zedinjenih kraljestev, po 200.000, in polovica jih odpada na Angležko. Nemška skoro 90.000, Talijanska čez 40.000, Švedska čez 15.000, Portugalska čez 13.000, Norveška skoro 12.000, Cisavstrijska čez 7000, Švajca, Danska, Francozka po 5000. — A vse drugače se pokaže izseljevanje v odnosnem oziru. Od vsakih 100.000 prebivalcev se jih izseli vsako leto iz Irske nad 1200, Norveške 650, zedinjega kraljestva 550, Škotske nad 500, Švedske in Portugalske po nad 300, Danske 250, Nemška in Švajca po 200, Talijenska 150, Cisavstrijska 35, Francoska 3. (Kam so se države izseljevale? Razne države v razne kraje. Germanske države (Velebritska, Švedska, Danska, Nemška, Švajca) najbolj v severno Ameriko., latinska plemena (Talijanska, Francozka) v srednjo in južno Ameriko. — V dobi 1870—1883 se je poprečno v severno Ameriko izselilo iz Švedske 98,20%,

izseljencev iz Nemške 82 47%, Britanske 74,72%^(3/4), iz Švajce 77,33%^(7/10), Francozke 28,04%^(+1/4), Talijanske 16,03%^(-1/3); v srednjo in južno Ameriko se je obrnilo iz Talijanske 74,62%^(3/4), Francozke 51,76%^(-1/2), Švajce 22,10%^(-1/4). — Dodajmo še to: Iz treh nemških pristanov (Hamburg, Brema, Stetin) se je izselilo l. 1884. ljudi 195.491, l. 1885. 155.177, manj 40 314. Izmed teh jih je bilo iz Nemške 88.898, iz evropskih držav 52.064, iz evropskih dežel 14.215, in sicer moških 87.910, žensk 67.267, odraslih 117.068, otrok nedesetletnih 31.288, pod enim letom 6721). Število nemških Judov v vseh avstroogerskih pokrajinah se je od 200.000 l. 1830. pomnožilo na 750 000 (l. 1880). Od kod to ogromno število. Namnožili se niso, ker zoper tako množenje govore vsi množitni uzroki.

Znanost dokazuje, da se evropski narodi množe, toda ne vsi enako, nekteri hitro, nekteri počasno, nekteri umerjevo. Pri vseh evropskih državah (obžalovati je, da ni točnih podatkov o evropski Rusiji, zavzemajoči $\frac{1}{4}$ vsega evropskega prebivalstva, izlasti ker je tu prebivalstveno gibanje znatniše. Balkanske države tudi nimajo potrebnih števil zavoljo svojih pomršenih razmer, toraj se na te ni moči ozirati) se vsako leto pokaže presegelaj rojstvi nad smrtmi. Le tri države Ogerska (h kateri spada tudi Hrvatska i Slavonija. Ilijašević je dokazal, da v desetletju (1870—1880) je izginilo naroda v Slavoniji 30.000! Ako javljamo, do 600.000 Slavoncev bi moralo dati v 10 letih najmanj 40.000 prirasta, zmanjkuje prebivalstva 70.000, in glede na belovarsko županijo iznaša gubitek 80.000. V one kraje se selijo Nemci in Madžarji. Vlada ničesar ne stori — iz razlogov madžarske državne misli. — Ogerska je imela tri leta prebivalstveni primanjkljaj. Leta 1871. je bilo — 42.085, l. 1872.: — 316.789 (42,2%), l. 1873.: — 8633 (1,3%), česar krive kolero. L. 1870. je imela Francozka izgube 103.000 (10,9%), l. 1871.: — 444.889 (53,7%), čemur je bila kriva vojska z nasledki. Na Rumunskem je l. 1873. manjkalo ljudi 227. l. 1874.: — 2815, vsled kolere, 1878.: — 583 vsled turškoruske vojske) Francoska, Romunska, imajo včasih presegelaje smrti nad rojstvi (5,9%). Števila, dasitudi ne popolnoma zanesljiva, pravijo, da svote živorojenih ni v enaki razmeri s svoto prebivalstva, da je pa ta razloček le majhen; reči bi mogli, da roditnost evropskih narodov je vsako leto skoro na enaki stopinji. Najmanj se giblje število roditnosti v Danski, Francozki, Belgiji, Švedski, Škotski, že bolj v Nizozemski, Norveški, Angležki, Irski, Švajci, še bolj v Nemški, Talijanski, Avstrijski, a najbolj v Ogerski. Število roditnosti sama še niso določiva, treba jih je približati onim smrtnosti, in takrat se pokaže, da roditnost in smrtnost sta pri raznih narodih razni, ter obedve visite od posebnosti plemena, od podnebne uplive, od kakosti narodnega gospodarstva, in raznih drugih uzrokov. Števila smrtnosti so nestalniša memo onih roditnosti. Najmanjšo smrtnost kaže Norveška, sploh severne države in srednja Evropa. Smrtnost se večja proti jugu in jugozapadu: Švajcarska, Avstrijska,

Obrtnija.

Belokranjska železnica.

(Govoril poslanec Schweiger v dežel. zboru dne 17. t. m.)

Visoki deželni zbor! Gospod poročevalec Jelovšek je v svojem poročilu povedal, da med najrevneje kraje naše dežele se šteje Bela Krajina in da metliški okraj ima okrajnih cest 85 km., deželnih pa le 2 km.

Visoka zbornica je že večkrat pokazala svojo naklonjenost Beli Krajini. Še v letošnjem zasedanju bode se razpravljalo o prošnji metliškega cestnega odbora, da se nekaj okrajne ceste postavi v kategorijo deželnih cest, in gospodje bodo imele ugodno priliko tudi tedaj na pomoč prihiteti metliškemu okraju.

Zadnjih pet germ. št. letnega poročila „Občila“, govori o železnicah. Iščem in iščem pa zastonj, nikjer ne najdem črtice o belokranjski železnici. O belokranjski železnici se govori že 30 let, to dete je bilo že zdavno krščno, dobilo je ime: „belokranjska železnica“; željno pričakovanega poroda pa le ni.

Gospoda moja: V duhu si mislim vso kranjsko deželo pred seboj. Iz Ljubljane drdra vsak dan večkrat železnica mimo Škofje Loke, Kranja, Radovljice v gorenjsko dolino do deželne meje. Kakor vse kaže, bo železnica imela svojo pot mimo kinča in raja kranjske dežele v divni Bohinj. Kamnik ima svojo železno cesto v Ljubljano in Vrhnika se veseli, da se bo že letos vozila po svoji železnici. Notranjci se vozijo po železnici in pri Šentpetru jih pelje eno krilo v Trst, drugo v Reko. Okraji Velike Lašče, Ribnica, Kočevje imajo svojo železnico in lepa šentruperska dolina dobi najbrž v kratkem železnice. In peljem se iz deželne stolnice v stolnico dolensko mimo Višnje Gore, Trebnja, mi je na razpolaganje dolenska železnica. Ko pa pridem na vrh Gorijancev in gledam po Beli Krajini, zastonj išče moje oko železniškega voza, kajti ta pokrajina še ni toliko srečna, da bi tudi ona imela svojo železnico.

Bela krajina je po svoji natorni topli legi jako ugodna za sadjerejo in zlasti še za vinorejo.

Bela Krajina je včasih zalagala velik del kranjske dežele z vinom. Spominjam se onih časov, ko so k nam po vino hodili trgovci iz Kamnika, Kranjske Gore, Radovljice, Cirknice, Logatca iz Ljubljane. In ko zdaj včasih med zasedanjem obiščem tu ali tam kakega znanca, tedaj mi naročajo, delajte Beli Kranjci, trudite se, da Vaši vinogradi zopet rode, ob enem pa glejte, da kmalu dobite železnico in kakor nekdanj bomo zopet k Vam hodili po Vašo zlato vinsko kapljico.

Gospoda moja! Deželni poslanec svetnik g. Višnikar je svoje dni govoril za belokranjsko železnico in omenjal, da so Belokranjci več ali manj navezani tudi na Karlovec. Da, gospoda moja, priznam, da gravitiramo na Karlovec in to zavoljo tamošnjih velikih živinskih in žitnih trgov. Zatoraj jaz mislim, da se Novo Mesto povzdigni, naj

se mu gre na roke, da se tam razvije živinska in žitna trgovina, nas Bele Kranjce pa zvežite po železnici z Novim Mestom in nas tako navežete na mater Kranjsko.

Visoka zbornica! Vse tako kaže, da v nedolgem času dobimo železnico, katera bo vezala Karlovec z Metliko in kolodvor bode tik Kolpe poleg metliškega mosta. In hrvatska vlada pridno popravlja, oziroma dela nove ceste, katere naj bodo dovožene ceste na kolodvor. Vendar bi ne bilo prav, ko bi nas Hrvatska prehitela. toraj podaljšajte novo dolensko železnico v Belo Krajino.

Poslanec grof Barbo nam je prav toplo priporočal deželno skladišče v Ljubljani. Naravnost povem, da se mi Beli Kranjci za tako skladišče prav nič ne ogrevamo. Jaz bivam v znožju Gorijancev in rabim štiri ure do novomeškega kolodvora in to z lahkim vozičkom. Gotovo se bo vsak Beli Kranjec dobro premislil, predno bo s težkim vozom šel v Novo Mesto na kolodvor, da bo od tu po železnici svoje vino, žito ali druge pridelke poslal v deželno skladišče. Poleg tega je pa naše vino na tako dobrem glasu, da ga ne bo treba pošiljati v Ljubljano v skladišče. Zveze nam je treba, zveze čez Gorjance, železnice nam dajte, in vinski trgovci bodo radi zopet prihajali na Belokranjsko po vino.

Sklepam s tem: Zginila je belokranjska železnica iz letnega poročila deželnega odbora, nikdar pa ne bode zginila iz srčnih želja belokranjskega ljudstva. Želim in prosim, da belokranjska železnica ne zgine iz misli in trudoljubne skrbi tistih gospodov, kateri so v tej stvari odločevalni faktorji.

Kmetijstvo.

Vinogradarstvo na Kranjskem.

(Konec.)

VII. Pospeševanje vinogradarstva z deželnimi in državnimi subvencijami.

Z deželnimi subvencijami se je napravilo 14 nasadov in sicer:

- a) v Postojinskem okraju: v Vipavi, Erzelju, Št. Vidu, Lošani, Nadjemselu, Premu in Gorenjem Jezeru;
- b) v Krškem okraju: v Bostanju in Radečah;
- c) v Novomeškem okraju: v Žužemperku in Toplicah;
- d) v Črnomaljskem okraju: v Suhorju in Vinici;
- e) v ljubljanskem okraju: v Ljubljani.

Z deželnimi in državnimi podporami 9 nasadov in sicer:

- a) v Krškem okraju: v Krškem, Škocjanu, Mokronogu in Drči;
- b) v Novomeškem okraju: na Čatežu;
- c) v Črnomaljskem okraju: v Metliki. Drašičah in Črnomlju;
- d) v Litijskem okraju: v Sv. Križu pri Litiji.

Samo z državnimi podporami: v Novem mestu, Kostanjevici in na Slapu. Vsi nasadi na Kranjskem obsegajo 18 ha. 26 a 38 m².

Deželne in državne subvencije revnim vinogradnikom.

Leta 1896. se je izplačalo 59 vinogradnikom 750 gld.; leta 1897. pa 57 vinogradnikom 600 gld.; polovico teh stroškov je prispevala c. kr. deželna vlada.

Brezobrestna posojila.

Leta 1896. se je nakazalo 285 vinogradnikom 45.424 gld. brezobrestnih posojil, 1897. l. pv 337 vinogradnikom 55.550 gld.

Polovico teh posojil je prispevala dežela, polovico pa država.

VIII. Delovanje deželnega potovalnega učitelja za vinogradarstvo.

Potovalni vinarski učitelj je imel do konci novembra t. l. v 27 občinaj skupaj 30 predavanj in sicer:

a) v Krškem okraju v občinah: Krško, Studenec, Raka, Bučka, Sv. Duh, Št. Jernej (dvakrat), Leskovec, Sv. Križ;

b) v Novomeškem okraju v občinah: Mirna. Št. Rupert, Vavtavas, Trebelno, Novomesto (dvakrat) Stopiče, Belacerkev, Brusnice, Št. Peter, Čatež;

e) v Črnomaljskem okraju v občinah: Vinica, Dragatuš, Črnomelj;

d) v Postojnskem okraju v občinah: Vrabče, Nandaneselo pri Št. Petru na Krasu, Vreme, Gornje Jezero;

e) v Litijskem okraju v občinah: Šmartno pri Litiji in Sv. Križ pri Litiji.

Posebno pozornost je obračal na obnovitev opustošenih vinogradov, ter jim je dal v vsaki priliki potrebna navodila in jim je navedel olajševalne zakone. Tudi na druge trtne bolezni in druge škodljivce jih je vedno opominjal in jim navajal razna sredstva, s katerimi naj jih uničujejo. Ljudstvo je postalo jako poslušno in ukažljivo; sedaj ne maje več z glavami, kakor je to pred štirimi leti delalo.

Razun da je potovalni učitelj potoval po deželi povodom naznanjega predavanja, prepotoval je večkrat razne vinorodne kraje na Kranjskem, na Štajerskem in Primorskem. To so bila doloma informacijska potovanja, na podlagi katerih je potem določil kje, kdaj in o čem naj predava, deloma je pa inspiciral nasade podružnic in onih posestnikov, katerim je deželni odbor dovolil denarne podpore, nagrade, brezobrestna posojila in cepljene trte iz deželne trtnice.

Ne samo z osebnimi nasveti, temuč tudi s pisanjem v strokovne liste je vedno spodbujal vinogradarje k marljivemu delovanju in napredku.

Po naročilu deželnega odbora je spisal potovalni učitelj meseca junija drugo izdajo knjižice: „Najcenejša in najhitrejša obnovitev opustošenih vinogradov“, kateri je pa dal krajši in primernejši naslov: „Novo vinogradništvo.“ Sedanja knjiga obsega 144 strani, je torej še enkrat večja od prve in ima razun drugih novih člankov

kot dodatek „avstrijsko zakonodajstvo.“ Tiskanih je bilo 2000 proizvodov in kakor gredo iz pod rok, bodo tudi ti kmalu vsi razprodani. Cena knjigi je 40 kr. s poštnino vred; kdor pa naroči po 10 skupaj, jih dobi po 30 kr. H. Göthe, eden v vseh krogih jako poznat strokovnjak in ampelograf pravi v časniku, kterege izdaja društvo za varstvo avstrijskega vinarstva, da so dobili vinogradarji s to knjigo mnogo podučljivega, kar jim bo sedaj jako koristile ter je toplo priporoča vsim slovenskim vinogradnikom. Ministerstvo je nakupilo 500 proizvodov in jih poslalo Tržaškemu namestništvu. Namestništvo v Zadru je pa prosilo pisatelja za dovoljenje, da sme prevesti to delo v hrvaško in italijansko.

Informacijska potovanja je vinarski učitelj napravil:

marcija: v Novomestu;

aprila: v Krško in Bizelj na Štajerskem;

maja: v Vipavo, Erzelj, Goče;

junija: v Črnomaljski in Radeški okraj;

julija: v Krško, Boštanj, Št. Jernej, Novomesto, Žužemperk, Semič, Črnomelj, Metliko, Suhor, Toplice in Gorenjo Jezero;

avgusta: v Maksimir pri Zagrebu, kjer so vložili 1½ milijona cepljenk, v Vipavski in Krški okraj;

septembra: v prvi polovici v Trident k VI. vinarskem shodu kot zastopnik Kranjske dežele in c. kr. kmetijske družbe; konci septembra je potoval po Krškem in Novomeškem okraju ter preiskaval mošte v raznih občinah;

oktobra in novembra: po Notranjskem.

Na podlagi tega poročila nasvetuje deželni odbor: Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

V svrhu pospeševanja vinogradarstva na Kranjskem dovolijo se za leto 1898. sledeči zneski iz deželnega zaklada:

1.) za deželno trtnico pri deželni prisilni delalnici	2000 gld. — kr,
2.) za deželni trtni matičnjak na Codellijevem svetu	549 „ 20 „
3.) za vinarskega potovalnega učitelja	1450 „ — „
4.) Denarne podpore kmetijskim podružnicam in občinam za uzorne vinograde	1000 „ — „
5.) za brezobrestna posojila posameznim vinogradarjem do najvišjega zneska 200 gld., če c. kr. vlada dovoli enaki znesek	18726 „ — „
Skupaj	23725 gld. 20 kr.

Iz poročila razvideti je, da so se tudi najrevniši vinogradarji lotili obnove po trtni uši uničenih vinogradov, kar mora pač vžrnostiti slehernega za blagor dežele skrbčevega in se zanimajočega domoljuba. Zato je vredno, to narodno-gospodarsko akcijo po najbolji moči pospeševati.

Ker je tudi letos pričakovati obilnih prošenj za brezobrestna posojila — le iz okraja Črnomaljskega je

že doslej došlo prošelj od c. kr. deželne vlade priporočenih za 20.000 gld., tako da bi le za ta politični okraj treba bilo 10.000 gld. deželnega posojila — predlaga deželni odbor, ker se z navedenim zneskom nikakor ne bo moglo ugoditi vsem prošnjam:

Visoki deželni zbor izvoli skleniti:

Deželni odbor se pooblašča, v namen podelitve brezobrestnih posojil za obnovljenje vinogradov najeti ne čez 4½% obrestujoče se posojilo v najvišem znesku 10.000 gld. in obresti se imajo pokrивati iz deželno-kulturnega zaklada.

Končno se še pripomnja, da se je deželni odbor po sklepu visokega deželnega zbora obrnil do c. kr. deželne vlade, kateri je prijavil predlog gospoda poslanca Viljema Pfeiferja, mereč na to, da bi se dajala brezobrestna posojila tudi na cerkvene, po trtni uši uničene vinograde. Z dopisom z dne 8. oktobra t. l, št. 13.167, izjavila je c. kr. deželna vlada, da ne more priporočati visokemu c. kr. poljedelskemu ministerstvu tega predloga, to pa iz razlogov, ker določuje zakon z dné 28. marca 1892, drž. zak. št. 61, da se brezobrestna posojila za obnovitev vinogradov po trtni uši uničenih smejo deliti le takim vinogradarjem, ki so prišli vsled te nezgode v začasno bedo. O tem pa ni trditi pri teh slučajih, ker duhovnik more od verskega zaklada zahtevati, da se mu primanjkljaj h kongruji pokrije iz verskega zaklada. Tudi ne kaže krog onih, katerim se ima itak pičla svota za brezobrestna posojila razdeliti, širiti, ker pri tem bi le trpeli pomoči dejansko najpotrebniši mali vinogradarji.

Poučni in zabavni del.

O narodnem gibanju Judov.

(Konec.)

Je še okolnost, nič manj važna za naš predmet, to je dvojna narodnost Judov. Oni niso le Poljaki, Čehi, Hrvatje, Nemci, Francozje, itd. oni so tudi Judje, in to v prvi vrsti Judje, in njih judovska narodnost je njih prava, druga narodnost je le neljuba pritiklina. Kader se snideta hrvatski in nemški Jud, se čutita rojaka — judovska. Potomci polabskih Slavenov, utonulih v nemškem življu. se že v drugem rodu zavedajo Nemce, ne Slavene, kar so bili; Judje ostanejo razlečeni in v drugo narodnostjo nezlitni. Najsnatniši državoslovec R. v. Mohl je dejal zatoraj, da je nespametno Judom izročevati državne opravke, célo, nerazdeljeno domovinsko čustvo. Filosof Fichte je dejal: Da bodo Judje z nami enakopravni, se jim morajo v eni noči porezati glave, pa take nadeti, v katerih ne bo ne ene judovske misli. — Pogledavši in uvaživši vse te ugodnosti, je lahko umeti, da Judje dolgo žive, da se torej silno množe.

Kako je z ženskim spolom pri Judih? Kdo je videl judovskega hlapca ali judovsko deklo? Ženski spol po

Judih je varovan, čislan, božan, sploh judovske ženske in dekleta nič ne delajo, težka dela jim opravljajo krščanski posli. Mosajska postava jim predpisuje jestvine, vse take, ki so zdravju zelo primerne. Dalje: Judje imajo veliko ljubezen do bližnjega, umevaj judovskega — kristjani so jim neprijatelji, neverniki, vredni, da se pokončajo. Vedi: Judje se ne ženijo na roko, prav redki so taki primerljaji, na glej od začetka judovske zgodovine do današnjega dne; toraj tudi ubožstvo ni toliko, a biti mora; ako ji je stariši ne morejo dati, zvržejo jo bližnji in dalnji sorodniki. — Pripomnimo, da Jud je zmernejši od kristjana; hrani se dobro in obilno, toda ni požeruh in pijanec, zatoraj tudi ne trpi nasledkov požrežnosti in pijanstva, kateri kristjanu kratijo življenje, nakopavajo bolezni, pripravljajo ubožstvo. Neutajiva resnica je, da kristjanu je poprečno življenje 33—36 let, a Judu 46—48.

Dasiravno so se Judje močno selili v Ameriko, izlasti v Zedinjene države (Zjedinjena-država šteje Judov 230.257. — Britska Amerika 2.393) so se vendar silno pomnožili v 10. letih, to je, v času med zadnjo in predzadnjo štetitvijo v osrednji Evropi. Judovski živel je neprijazen vzkemu narodu po svoji veri, po svojih predajah, po svoji naravi, (pred letmi sem prevel knjižico o Judih, spisano od preučenega orientalista, potrebno vsakemu razumniku, ter poslal nekemu slov. uredništvu, potem se je reklo: rokopisa ni! Preložil sem jo tudi v hrvatski, ako izročim rokopis od mene, mi ga izgube)! posebno pa še rahlemu Slavenstvu. Trije milijoni Judov, niso nobena pridobitev Rusiji, posebno ker se ruska premalo učena popovščina premalo briga za narod.

V kraljevini saski presega pomožni prirast Judov (94.1%) petkrat oni krščanskega prebivalstva (16.3%); v zapadnih delih Avstrijske trikrat (26.6% : 9.6%) v vzhodnih dvakrat (20.9% : 10.1%), na Ogerskem dvakrat (15.3% : 5.9%), v Pruski 1/3 (14.0% : 10.66%). v južnih delih Nemške pada pomnožni prirast Judov. — Iz poznanjske pokrajine se je v l. 1834—1871 izselilo 49.390, ter šli v večja mesta (v Berlinu so cele judovske nasebine) ali pa v Ameriko. Ukljub močnemu vsakoletnemu izseljevanju, so se Judje vendar množili. Kako, da jih je bilo takorekoč zmeraj enako? Prihajalo jih je razmerno toliko iz Poljske, Ruske, Galicije. V Ruskopoljski je vsaki 7mi človek Jud, v Galiciji 8mi, v Češki, Sledski, Moravski 57mi, v Poznanjski 30ti, v vzhodni Pruski 111ti. v zah. Pruski 53ji. Kakor smo rekli, potovanja in selitve se gode zdožema in v pravih odstotkih, in tega potovanja ne ovirajo nobene državne meje, vsaka država je vesela, če se iznebi takih domačih tujcev. Potovno se gibljejo kristjani, a najbolj Judje, in sicer gre ljudski tok od uzhoda na zapad.

*

Poglejmo še, kako je z Judi v naši širji domovini. Tudi tukaj se judovsko težišče pomika od uzhoda na zahod, le da počasnejše. To se vidi iz teh podajkov. Judovskega prebivalstvo je bilo